

CZU: 347.44

DOI: 10.5281/zenodo.4061164

APLICAREA PRINCIPIULUI AUTONOMIEI DE VOINȚĂ (LEX VOLUNTATIS) LA DETERMINAREA LEGII APLICABILE CONTRACTELOR CIVILE

Igor ȘEREMET,
 lector universitar, USM,
 doctor în drept
<https://orcid.org/0000-0002-9005-5974>

SUMAR

În materia Dreptului internațional privat, legea competentă pentru a reglementa condițiile de fond și efectele contractelor poartă denumirea de *lex contractus*, care se poate prezenta sub două forme:

- *lex voluntatis*, adică legea aleasă de părți în temeiul autonomiei de voință fundamentată pe principiul libertății contractuale. În acest context, așa cum părțile sunt libere să precizeze conținutul contractului, acestea au posibilitatea să stabilească sistemul de drept aplicabil contractului, în sensul dreptului material;
- în lipsa *lex voluntatis*, de legea determinată prin localizarea obiectivă a contractului, pe baza normelor conflictuale ale sistemului de drept al autorității competente (instanță judecătorească sau arbitrală, notar etc.).

Acest studiu abordează mecanismul localizării subiective și obiective a legii aplicabile contractului civil cu element de extraneitate, rolul prioritar fiind atribuit părților acestuia și, respectiv, în subsidiar, autorităților competente în soluționarea disensiunilor juridice care le privesc.

Libertatea de alegere a legii aplicabile contractului civil nu este atât de nelimitată, fiind expuse în conținutul articolului circumstanțele în care autoritatea competentă sesizată cu soluționarea unui litigiu privind executarea raporturilor contractuale trebuie să motiveze la examinarea fondului, reieșind din propriul sistem de drept (*lex fori*), aplicarea altei legi

APPLICATION OF THE *LEX VOLUNTATIS* PRINCIPLE TO THE DETERMINATION OF THE LAW APPLICABLE TO CIVIL CONTRACTS

SUMMARY

In the field of private international law, the law competent to regulate the substantive conditions and effects of contracts is called the *lex contractus*, which can take two forms:

- *lex voluntatis*, is the law chosen by the parties on the basis of the autonomy of will based on the principle of freedom of contract. In this context, as the parties are free to specify the content of the contract, they have the possibility to establish the legal system applicable to the contract, within the meaning of substantive law;
- in the absence of *lex voluntatis*, of the law determined by the objective location of the contract, based on the conflicting norms of the legal system of the competent authority (court or arbitral tribunal, notary etc.).

This study addresses the mechanism of subjective and objective localization of the law applicable to the civil contract with an element of foreignness, the priority role being assigned to its parties, and respectively, in the alternative, to the competent authorities in resolving legal disputes concerning them.

The freedom to choose the law applicable to the civil contract is not so unlimited, as set out in the content of the article the circumstances in which the competent authority seized of a dispute concerning the performance of contractual relations (*lex fori*), the application of another material law than the one indicated directly or indirectly by the will of the parties.

Key-words: *principle of autonomy of will of the parties (lex voluntatis), law applicable to the contract, substantive conditions, point of contact, conflict of jurisdictions, conflict of laws, Rome I Regulation.*

materiale decât cea indicată direct sau indirect prin voința părților.

Cuvinte-cheie: *principiul autonomiei de voință a părților (lex voluntatis), legea aplicabilă contractului, condiții de fond, punct de legătură, conflict de jurisdicții, conflict de legi, Regulamentul Roma I.*

Un eveniment deosebit care a pus începuturile unui proces pragmatic și constructiv de modificare a sistemului de drept a Republicii Moldova a fost lansat la 02.07.2014 prin Legea nr.112 privind ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, potrivit căruia, țara noastră, pe lângă multiplele angajamente prevăzute în Preambulul actului internațional, și-a asumat angajamentul de a-și apropia progresiv legislația în sectoarele relevante de cea a UE și de a pune în aplicare în mod eficace [8].

Astfel, la 15.11.2018, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.133 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative în scopul transpunerii multiplelor reglementări ale UE, printre care se regăsește și Regulamentul (CE) nr.593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (*în continuare:* Regulamentul Roma I), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 177 din 4 iulie 2008 [7].

Ca finalitate, în Capitolul V al Titlului II din Cartea V a Codului civil RM, regăsim norme conflictuale noi privind obligațiile contractuale, care, în mare parte, sunt preluate din formulările conținute în Regulamentul Roma I [4].

Potrivit pct.11 din Preambulul Regulamentului Roma I, libertatea părților de a alege legea aplicabilă constituie unul dintre elementele esențiale ale sistemului de norme care reglementează conflictul de legi în materia obligațiilor contractuale.

Maximizarea principiului libertății contractuale nu este doar o manifestare a autonomiei naturale, care, în schimb, face obiectul atât al unor garanții constituționale, cât și al unor garanții internaționale în materia drepturilor fundamentale ale omului. Libertatea de alegere a legii este o demonstrație a acestei libertăți naturale (umane), constituind și o dovadă a individualității persoanelor de drept privat (fizice și juridice), care sunt părți la obligații contractuale, precum și ale altor persoane care operează în cadrul ordinii juridice asemănătoare dreptului privat [2, p. 678].

Doctrinarul rus Lazari Lunț indică faptul că, „*principiul autonomiei voinței urmează a fi înțeles ca fiind unul din începuturile conflictuale ale dreptului*

aplicabil care aparține statului corespunzător. Autonomia de voință nu reprezintă unul din izvoarele normelor conflictuale, dar una din instituțiile dreptului conflictual, stabilite de sistemul de drept intern al statului sau de tratatele internaționale la care sunt parte” [13, p.212].

Respectiv, în sensul art. 2576 alin.(1) Cod civil RM, potrivit căruia, *legea aplicabilă raporturilor de drept privat cu element de extraneitate se determină în baza tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, a Cărții a V-a, a legilor Republicii Moldova și a uzanțelor internaționale recunoscute în Republica Moldova*, prioritate în aplicarea principiului autonomiei de voință privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale are mecanismul uniformizat stabilit între state prin actele internaționale la care sunt parte.

Spre exemplu, art.41 din Convenția CSI privind asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale, statuează că „*Drepturile și obligațiile părților la contract sunt determinate potrivit legislației locului încheierii acestuia, dacă altceva nu este prevăzut de acordul părților*” [3].

Se stabilește libertatea părților de a indica orice lege aplicabilă obligațiilor contractuale, fără a fi limitată doar la sistemele de drept ale statelor care sunt parte la Convenție. În măsura în care părțile nu au indicat expres în contract legea aplicabilă, se va aplica legea materială a statului pe teritoriul căruia a fost încheiată tranzacția.

În lipsa unor acte internaționale prin care sunt uniformizate regulile specifice privind libertatea părților în determinarea legii aplicabile drepturilor și obligațiilor contractuale, potrivit art. 2617 Cod civil RM, este stabilit mecanismul aplicării *lex voluntatis* la determinarea legii aplicabile de către părțile contractuale, în special – posibilitatea acoperirii totale sau parțiale a condițiilor în fond privind legea aplicabilă, formele exprimării clauzei legii aplicabile, modificarea ulterioară a legii aplicabile și efectele juridice asupra condițiilor contractuale, circumstanțele prin care este limitată libertatea alegerii a legii aplicabile etc.

Potrivit art. 2617 alin. (1) și (2) Cod civil RM, „*Contractul este guvernat de legea aleasă prin consens de către părți. Părțile contractului pot stabili legea aplicabilă atât întregului contract cât și unor anumite părți ale lui*”.

Părțile unui contract civil sunt în drept ca, în calitate de lege aplicabilă, să determine oricare din cele naționale sau a oricărui stat terț, prin noțiunea de „lege aplicabilă” fiind înțeles dreptul material al unei formațiuni statale existente. Prin convenția părților privind legea aplicabilă, nu pot fi excluse modificările care, ulterior, vor interveni în sistemul de drept ales.

Posibilitatea părților de a stabili legea aplicabilă întregului contract sau unei părți ale sale în Dreptul internațional privat se mai numește „biotehnologie juridică” sau divizare a statutului contractual.

Fundamentarea oportunității de a diviza statutul contractual își găsește explicație în tendința legislatorului de a asigura libertatea absolută a părților de a-și manifesta voința. Însă, alegerea legii aplicabile nu trebuie să fie contradictorie oridinii juridice interne și, concomitent, să nu fie lipsită de logică elementară. Adică, o parte din contract urmează să fie divizată de altă parte, astfel încât să creeze un subgrup de drepturi și obligațiuni care pot fi aplicate aparte de contractul de bază. În caz contrar, alegerea legii aplicabile nu va fi recunoscută de către instanța de judecată [12, p.199-201].

În măsura în care părțile contractului se limitează doar la clauza legii aplicabile doar unei părți ale lui, rămâne deschisă întrebarea privind legea competentă să guverneze spectrul rămas de relații contractuale.

Respectiv, autoritățile competente urmează să aprecieze cu certitudine domeniul relațiilor contractuale care urmează a fi guvernate de legea aleasă de către părți, fără a subînțelege că ar fi legea aplicabilă întregului contract.

Or, relațiile contractuale care nu formează domeniul legii aplicabile determinată prin voința părților vor fi guvernate de legea materială determinată competentă conform normelor conflictuale din sistemul de drept al forului care soluționează fondul litigiului.

Spre exemplu, în sensul art. 2618 alin.(1) lit.a) Cod civil RM, în măsura în care părțile unui contract de vânzare-cumpărare de bunuri nu au ales legea aplicabilă atât întregului contract cât și unor anumite părți ale lui, acesta va fi reglementat de legea statului în care își are reședința obișnuită vânzătorul.

De asemenea, dacă părțile vor indica aplicabilitatea concomitentă a mai multor sisteme de drept unui contract sau unei părți a lui, atunci autoritatea competentă va fi în drept să o califice ca alegere eșuată și să determine norma materială competentă în baza normelor conflictuale specifice propriului sistem de drept.

Astfel, stabilirea de către părți a legii aplicabile doar unor părți ale lui este oportună în cazul unei evidente finalități sau necesități, cum ar fi cel al contractelor complexe sau mixte.

Totodată, conform art. 2617 alin.(3) Cod civil RM, „determinarea legii aplicabile trebuie să fie expresă sau să rezulte, cu un grad rezonabil de certitudine, din conținutul contractului ori din alte împrejurări”.

În acest context, părțile contractului dispun de posibilitatea desemnării legii aplicabile în mod expres și, respectiv, în mod tacit.

Forma expresă se manifestă printr-o clauză contractuală din contractul principal sau printr-o convenție separată prin care părțile aleg legea aplicabilă contractului principal.

Alegerea expresă poate fi directă și indirectă. Cea directă este specifică cazului în care părțile își exprimă voința în mod explicit, nemijlocit în clauza de alegere a legii aplicabile, iar cea indirectă privește cazul când părțile fac referire, în textul contractului lor, la o reglementare nestatală (contract tip, uzanțe codificate etc.) sau la o convenție internațională pe care au recepționat-o contractual și care cuprind o clauză de alegere a legii aplicabile [1, p.241].

În acest context, potrivit pct.13 din Preambulul Regulamentului Roma I, „prezentul regulament nu înlătură posibilitatea părților de a include, printr-o mențiune de trimitere în contractul lor, un corp de norme nestatale sau o convenție internațională”.

Cât privește alegerea tacită a legii aplicabile, rolul-cheie în apreciere, ca atare, îi aparține organului jurisdicțional (instanța judecătorească sau arbitraj), care urmează să califice că legea aplicabilă contractului rezultă, cu un grad rezonabil de certitudine, din conținutul acestuia ori din alte împrejurări.

Astfel, în cadrul procesului de calificare a indicilor contractuali în vederea aprecierii voinței părților privind alegerea tacită a legii aplicabile, organele jurisdicționale urmează să se conducă de următorii factori:

- a) Inserarea în contract a unei clauze exclusive de alegere a jurisdicției unui anumit stat subînțelege și alegerea sistemului de drept respectiv ca fiind aplicabil contractului.

Potrivit pct.12 din Preambulul Regulamentului Roma I, „pentru a determina dacă a fost exprimată clar alegerea privind aplicarea unei anumite legi, unul din factorii de care ar trebui să se țină seama îl reprezintă convenția părților, prin care se conferă uneia sau mai multor instanțe dintr-un stat-membru competența exclusivă de a judeca litigiile rezultate din contract”.

Este de remarcat faptul că principiul „cine a ales jurisdicția dintr-un anumit stat a ales și legea acelui stat ca aplicabilă pe fond raportului juridic în cauză” își găsește aplicabilitate doar în cazul unei clauze exclusive de alegere a jurisdicției.

- b) Utilizarea de către părți în textul contractului a unor instituții juridice sau noțiuni cunoscute sau specifice numai unui anumit sistem de drept.

- c) Referirea părților, în conținutul contractului, la o uzanță comercială internațională, contract-tip sau condiții generale.
- d) Atitudinea părților ulterioară încheierii contractului, adică trimiterile făcute la legea unui anumit stat în unele acorduri adiționale, procese-verbale etc.
- e) Existența unei obișnuințe stabilite între părți în contracte similare la legea unui anumit stat.
- f) Invocarea de către o parte (reclamant) ca temei juridic al acțiunii sale în justiție sau în arbitraj a legii unui anumit stat și acceptarea implicită a acesteia de către cealaltă parte (pârât), care, fie că nu se opune, fie că invocă ea însăși, în aplicare, prevederile aceleiași legi.

Totodată, legislatorul național, prin prevederile art. 2617 alin.(4) Cod civil RM, asigură posibilitatea părților contractuale de a determina legea aplicabilă în orice moment, atât la încheierea lui cât și în orice moment ulterior, concomitent, având posibilitatea modificării legii aplicabile.

Respectiv, în cazul unui conflict de legi materiale în timp, în măsura în care, prin modificarea legii aplicabile contractului este pusă problema efectelor juridice ale validității formei contractului sau drepturilor dobândite de către terți valabile conform legii vechi, conform art. 2617 alin.(5) Cod civil RM, acestea nu sunt atinse sub nici o formă, legea nouă fiind aplicabilă fără efect retroactiv.

Astfel, momentul în care părțile au posibilitatea de a determina legea aplicabilă și, respectiv, de a o modifica nu este limitat cantitativ și în timp, cu excepția apariției unui litigiu în legătură cu contractul. Adică, atunci când există o acțiune în instanța de judecată sau arbitraj, dispozițiile art. 2614 alin.(4) Cod civil RM urmează să fie coroborate cu reglementările de drept procesual în materie, deoarece modificarea legii aplicabile după prima zi de înfățișare poate fi valabilă numai în măsura în care legea procedurală aplicabilă permite schimbarea cauzei (temeiul juridic) acțiunii pe parcursul procesului [1, p. 244].

În acest context, la soluționarea unui litigiu în legătură cu un contract civil cu element de extraneitate, potrivit art. 458 alin.(1) Cod de procedură civilă RM, instanțele din Republica Moldova vor aplica legislația procedurală proprie [5].

Respectiv, în sensul art. 60 alin.(2¹) Cod de procedură civilă RM, conform căruia „în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, reclamantul este în drept să modifice temeiul sau obiectul acțiunii, iar exercitarea acestui drept după începutul dezbaterilor judiciare constituie o acțiune nouă, care

poate fi depusă în instanță în ordine generală”, părțile contractuale au posibilitatea determinării sau modificării legii aplicabile contractului până la începutul dezbaterilor judiciare.

Or, potrivit art. 183 alin.(2) lit. a) Cod de procedură civilă RM, pregătirea pentru dezbateri judiciare este obligatorie pentru orice cauză civilă și are ca scop precizarea legii care urmează a fi aplicată și determinarea raporturilor juridice dintre părți.

De asemenea, noile reguli privind aplicarea principiului *lex voluntatis* la determinarea legii aplicabile contractului schimbă radical prevederile pct. 49 din Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție nr.3 din 25 aprilie 2016 cu privire la practica judiciară de examinare a pricinilor civile cu element de extraneitate, conform căruia, „la soluționarea litigiilor cu element de extraneitate, instanțele de judecată sunt în drept să aplice cutumele internaționale, nefiind nevoie de un act special de recunoaștere, ci doar de aplicarea pe scară largă a cutumelor în cauză (ex.: INCOTERMS-2010, Principiile UNIDROIT (2010), Principiile Dreptului European al Contractelor (1998-2003) și Proiectul Cadrelui Comun de Referință (Draft Common Frame of Reference) (2008)), în cazul în care părțile convenției (tranzacției) au convenit expres asupra aplicării acestora” [6].

Astfel, potrivit art. 2617 alin.(6) Cod civil RM, dacă în contract sunt utilizați termeni comerciali acceptați în circuitul internațional, se consideră, în lipsa altor indicații în contract, că părțile au stabilit utilizarea în privința lor a cutumelor și uzanțelor circuitului de afaceri corespunzătoare termenilor comerciali respectivi.

Din punct de vedere practic, interesează expresia „în lipsa altor indicații în contract”, întrunirea căreia condiții determină aplicarea sub formă tacită a cutumelor și uzanțelor circuitului de afaceri corespunzătoare termenilor comerciali stabiliți și utilizați de către părțile contractuale în conținutul său.

În acest sens, art. 5 Cod civil RM prevede că uzanța este o regulă de conduită care, deși neprevăzută de legislație, este larg recunoscută și respectată în mod regulat într-un anumit domeniu al raporturilor civile, totodată apreciindu-se că aceasta se aplică numai dacă nu contravine legii, ordinii publice și bunelor moravuri, precum și actului juridic.

Spre exemplu, cele mai recunoscute uzanțe uniformizate mai frecvent inserate în contractele de vânzare-cumpărare internațională sunt Regulile INCOTERMS – *Rules for the Interpretation of Trade Terms*, care în traducere înseamnă „Reguli ale Comerțului Internațional de la Paris pentru utilizarea termenilor comerciali naționali și internaționali”.

Atribuțiile principale ale Camerei sunt de a promova dezvoltarea comerțului și a investițiilor pe baza principiului liberei și corecte concurențe, de a reprezenta comunitatea oamenilor de afaceri, care sunt membrii săi la nivel național și internațional, de a uniformiza regulile, de a codifica uzanțele aplicabile în comerțul internațional și de a uniformiza o gamă largă de servicii pentru cercurile de afaceri.

Remarcabil este faptul că Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, constituită prin Legea nr.393/1999 [9], este membră a Camerei de Comerț Internațională de la Paris, având printre multiplele scopuri și cele privind: reprezentarea intereselor mediului de afaceri, atât în raport cu statul cât și cu instituțiile internaționale; facilitarea parteneriatelor strategice, orientate spre atragerea investițiilor; promovarea relațiilor comerciale naționale și internaționale și contribuirea la aplicarea bunelor practici în dezvoltarea economică și socială a țării.

Astfel, dacă pe rolul instanței judecătorești, a cărei competență a fost stabilită prin voința părților sau urmare a soluționării conflictului de competență în condițiile Codului de procedură civilă al RM, se află acțiunea unui cumpărător – persoană juridică cu naționalitate a Republicii Moldova, împotriva unui vânzător de naționalitate străină, privind încălcarea obligațiunii de livrare a mărfurilor conform condiției *Ex Works: INCOTERMS 2010*, atunci forul sesizat urmează să atragă atenție dacă în contractul de vânzare-cumpărare nu se conțin clauze distincte decât cele pe care le subînțelege teremenul comercial indicat.

Respectiv, potrivit art. 2617 alin.(6) Cod civil RM, în cazul lipsei unor clauze diferite, instanța va examina fondul litigiului în baza semnificației condiției *Ex Works: INCOTERMS 2010*, conform căreia, locul punerii la dispoziția cumpărătorului a mărfurilor este depozitul vânzătorului, iar momentul – atunci când marfa este pusă la dispoziție pentru a fi încărcată în transportul asigurat de către cumpărător etc.

Totodată, prin alin.(7) din art. 2617 Cod civil RM, sunt prevăzute circumstanțele în care voința părților la terminarea legii aplicabile contractului poate fi înlăturată, și anume – în cazul când părțile au făcut aplicabilă o lege care nu are nici o legătură obiectivă cu contractul.

Astfel, *în cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă, în momentul în care are loc alegerea, se află în alt stat decât cel a căruia lege a fost aleasă, alegerea făcută de părți nu aduce atingere aplicării dispozițiilor legii aceluia alt stat de la care nu se poate deroga prin acord.*

Simplul fapt că părțile aleg o lege aplicabilă contractului care nu are nici o legătură obiectivă cu

acesta nu trebuie considerat *de plano* ca fiind o fraudă la lege, atâta timp cât părțile s-au comportat cu bună-credință și au avut în vedere anumite avantaje licite pe care legea aleasă le prezintă pentru ele [11, p.346].

Așadar, instanței de judecată îi aparține rolul cheie privind aprecierea că legătura contractului cu un sistem de drept constă doar în alegerea făcută de către părți și, respectiv, toate elementele relevante ale contractului, care formează obiectul litigiului, sunt localizate în sfera altui sistem de drept și, concomitent, se referă la dispozițiile imperative ale acestuia, de la care nu se poate deroga prin acord.

În acest context, sunt relevante prevederile art. 2582 alin. (3) și (4) Cod civil RM, conform cărora:

- *normele de aplicare imediată cuprinse în legea altui stat pot fi aplicate pentru reglementarea unui raport juridic cu element de extraneitate, dacă raportul juridic prezintă legături strânse cu legea aceluia stat, iar interesele legitime ale părților o impun;*
- *la luarea unei decizii privind punerea în aplicare a normelor cu aplicare imediată cuprinse în legea altui stat se ține cont de natura și de obiectul acestora, precum și de consecințele aplicării sau neaplicării lor.*

Respectiv, la soluționarea unor litigii, în cadrul cărora se invocă limitarea *lex voluntatis* în condițiile prevăzute de art. 2617 alin.(7) Cod civil RM, instanțele judecătorești competente urmează să țină cont și de calificarea legală a normei de aplicare imediată oferită prin art. 2582 alin.(1) Cod civil RM, conform căruia, *normele de aplicare imediată sunt acele norme a căror respectare este privită de către un anumit stat drept esențială pentru salvagardarea intereselor sale publice, precum organizarea politică, socială sau economică, în asemenea măsură încât aceste norme corespund oricărei situații care intră în domeniul lor de aplicare, indiferent de legea aplicabilă raportului juridic în temeiul Cărții V din Codul civil RM.*

Mai mult decât atât, prin reglementările prevăzute de art. 2617 alin.(7) Cod civil RM se ocrotește ordinea publică a sistemului de drept cu care contractul prezintă o legătură obiectivă. Or, în egală măsură cu sistemul de drept al Republicii Moldova, cel străin conține reglementări analogice privind înlăturarea aplicării legii străine prin invocarea excepției de ordine publică, fiind ca efect aplicat propriul sistem de drept (art. 2581 Cod civil RM).

Din punct de vedere al perspectivei efectelor juridice pe teritoriul Republicii Moldova a unei hotărâri judecătorești străine, interesează dacă la examinarea fondului litigiului instanța competentă din altă țară a aplicat normele imperative ale Repu-

blicii Moldova, cele legate de elementele relevante ale contractului de la care, prin acordul părților, nu se poate deroga.

Astfel, conform art. 473, în coroborare cu art.471 alin.(1) lit.e) Cod procedură civilă RM, recunoașterea hotărârii judecătorești străine nu se admite în cazul în care executarea acesteia poate prejudicia suveranitatea, poate amenința securitatea Republicii Moldova ori poate să contravină ordinii ei publice.

De asemenea, prin art. 2617 alin.(8) Cod civil RM, legislatorul indică expres dispozițiile care urmează a fi aplicate de către instanțele judecătorești naționale la examinarea litigiilor privind lipsa și nevalabilitatea consimțământului părților cu privire la acordul de alegere a legii aplicabile contractului civil conform art. 2617 alin.(1)-(4) Cod civil RM.

Respectiv, potrivit art. 2623, art. 2624 și art. 2626 Cod civil RM, sunt prevăzute aspectele conflictuale privind: existența consimțământului părților privind acordul de voință la alegerea legii aplicabile contractului; condițiile de validitate de formă și de fond ale clauzei alegerii legii aplicabile; circumstanțele în care poate fi invocată incapacitatea de încheiere.

Totodată, în sensul art. 2624 alin.(5) Cod civil RM, instanțele judecătorești din Republica Moldova, la examinarea unor litigii privind problema validității de formă a acordului de alegere a legii aplicabile unui contract, care are ca obiect un drept real imobiliar sau un drept de locațiune asupra unui imobil, trebuie să aplice legea materială a statului în care este situat bunul imobil, în măsura în care, conform legii respective:

- condițiile în cauză sunt aplicate, indiferent de statul în care este încheiat contractul și indiferent de legea care îl reglementează;
- de la respectivele dispoziții nu se poate deroga prin convenție.

Considerăm că Reglementările respective vin în contradicție cu art.2617 alin.(9) Cod civil RM, conform căruia „*poate fi aleasă ca lege care guvernează contractul și legea unui stat, altul decât statul a cărui lege, conform dispozițiilor capitolului III din prezentul titlu, este aplicabilă drepturilor reale asupra obiectului contractului*”.

Capitolul III al Titlului II din Codul civil RM conține norme conflictuale privind drepturile reale și drepturile personale nepatrimoniale.

Conform regulii generale prevăzută de art. 2599 alin.(1) Cod civil RM, *conținutul posesiunii, dreptului de proprietate și al altor drepturi reale asupra bunurilor mobile și imobile, realizarea și ocrotirea lor se determină potrivit legii statului pe al cărui teritoriu se află bunurile, dacă nu se prevede altfel*.

Totodată, în sensul art. 2600 alin.(2) Cod civil RM, dacă bunurile formează obiectul unui act juridic, atunci dobândirea și stingerea dreptului de proprietate și altor drepturi reale asupra lor se determină conform legii aplicabile actului juridic, dacă acordul părților nu prevede altfel.

În acest context, la formularea art. 2617 alin. (9) Cod civil RM, legislatorul a omis caracterul imperativ al cel puțin art. 2604 și art. 2610 Cod civil RM, circumstanțe care pot crea deficiențe practice în aplicarea legii aplicabile fondului litigiului, mai ales atunci când obiectul acțiunii privește validitatea de formă a unui contract civil privind un imobil sau față de instanță se ridică problema înlăturării legii alese de către părți în favoarea unui sistem de drept al statului pe teritoriul căruia nu se află bunul imobil etc.

Astfel, conform art. 2604 Cod civil RM, „*dreptul de proprietate și alte drepturi reale asupra bunurilor supuse înregistrării de stat se determină conform legii statului pe al cărui teritoriu drepturile asupra acestor bunuri sunt înscrise în registrul de stat*”, fiind stabilită condiția obligatorie de validitate, chiar dacă legea aleasă de către părți nu o prevede, ca să fie respectată procedura înregistrării de stat, de la care, prin acordul părților, nu se poate deroga.

Potrivit art.4 alin.(1) din Legea cadastrului bunurilor imobile nr.1543/1998, „*subiecți ai înregistrării sunt proprietarii de bunuri imobile și alți titulari de drepturi patrimoniale: cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini, apatrizi, persoane juridice din țară și din străinătate, organizații internaționale, Republica Moldova, unitățile ei administrativ-teritoriale, state străine*” [10].

Referitor la formalitățile de publicitate privind bunurile, în sensul art. 2610 alin.(1) Cod civil RM, ele sunt guvernate de legea aplicabilă la data și în locul unde se îndeplinesc.

Aceste forme de publicitate, în sensul art. 2610 alin.(2) Cod civil RM, care au ca efect constituirea drepturilor referitoare la bunuri imobile, sunt guvernate de legea statului pe al cărui teritoriu se află bunurile, chiar dacă temeiul juridic al dobândirii, transmiterii sau stingerii dreptului real ori al garanției reale s-a constituit prin aplicarea unei alte legi.

Concluzii

1. Instanțele judecătorești sau arbitrale din Republica Moldova urmează să aplice în activitatea lor practică o regulă specifică proceselor civile cu elemente de extraneitate, și anume – *conflictul de jurisdicție este prealabil conflictului de legi*, deoarece soluționarea conflictelor de jurisdicție influențează soluționarea conflictului de legi.

Dacă, potrivit tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte sau normelor conținute în Capitolul XLI al Titlului IV din Codul de procedură civilă al R. Moldova, este determinată competența instanței judecătorești din Republica Moldova la soluționarea unui litigiu al cărui obiect îl formează obligațiile contractuale, ea se va conduce la examinarea fondului, în determinarea legii materiale aplicabile de regulile prevăzute în art. 2617 Cod civil RM în măsura în care părțile au ales-o direct sau indirect.

2. Formularea prevăzută de art. 2617 alin.(1) Cod civil RM, din punct de vedere al structurii sale, reprezintă o normă conflictuală care trimite la *lex voluntatis*, având ca punct de legătură voința părților, iar conținutul său îl formează condițiile de fond ale contractului civil.

Respectiv, condițiile de fond ale contractului se referă la ansamblul aspectelor de fond privind încheierea contractului, efectele, executarea, transmiterea și stingerea obligațiilor rezultate din acesta.

3. Ordinea aplicării regulilor prevăzute de art. 2617 Cod civil RM este una secundară, în contextul art. 2576 alin.(1) Cod civil RM, mecanismului uniformizat prin acte internaționale la care Republica Moldova este parte, autoritățile judecătorești din Republica Moldova urmând să le aplice în ordine prioritară pe cele internaționale.
4. Libertatea de alegere a legii aplicabile prevăzută de art. 2617 Cod civil RM privește, în general, toate tipurile de contracte prevăzute de art. 2618 Cod civil RM și, respectiv, în anumite condiții, se referă la contractele de transport – art. 2619, contractele încheiate cu consumatorului – art. 2620, contractele de asigurare – art. 2621 și contractele individuale de muncă – art. 2622.
5. În contextul modernizării Codului civil RM, inclusiv și a Cărții V – *Dispoziții generale cu privire la Dreptul internațional privat*, care a intrat în vigoare din 01.03.2019, în scopul aplicării corecte și uniforme a normelor conflictuale în practica judiciară de examinare a pricinilor civile cu element de extraneitate, se impune necesitatea actualizării fundamentale a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.3 din 25 aprilie 2016, inclusiv privind mecanismul prevăzut de art. 2617 Cod civil cu privire la libertatea alegerii legii aplicabile contractelor civile.

Referințe bibliografice:

1. Babără V. *Drept internațional privat*. Curs universitar, Ediția a VI-a. Chișinău: Bons Offices, 2020. 416 p.
2. Belohlavek A. *Convenția de la Roma: Regulamentul Roma I. Comentariu: Noile reglementări europene privind conflictul de legi aplicabile obligațiilor contractuale*. Vol.I. București: C.H. Beck, 2012. p.1465.
3. Convenția CSI cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 22.01.1993, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.402-XIII din 16.03.1995. În: *Tratate internaționale*, 1999, vol. 16, p. 262.
4. Codul civil al Republicii Moldova. Nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86/661. În vigoare din 12 iunie 2003. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75. În vigoare din 01.03.2019.
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.111-115. În vigoare din 12 iunie 2003. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.285-294. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.130-134. În vigoare din 01.03.2019.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară de examinare a pricinilor civile cu element de extraneitate”, nr.3 din 25 aprilie 2016. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2016, nr.8, p. 4.
7. Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. Nr.133 din 15.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.784. În vigoare din 14.01.2018.
8. Legea pentru ratificarea Acordului de Asocierie între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Nr.112 din 02.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.185-199. În vigoare din 18.07.2014.
9. Legea cu privire la Camera de Comerț și Industrie. Nr.393 din 13.05.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.73-77. În vigoare din 15.07.1999.
10. Legea cadastrului bunurilor imobile. Nr.1543 din 25.02.1998. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.44-46. În vigoare din 21.05.1998.
11. Sitaru Dr.-Al. *Tratat de Drept internațional privat*. București: C.H. Beck, 2013. 780 p.
12. Лебедев С.Н., Кабатова Е.В. *Международное Частное Право. Особенная Часть*. Москва: Статут, 2015. 764 с.
13. Лунц Л.А. *Курс Международного Частного Права. Общая Часть*. Москва: ЗАО «Юстициформ», 2005. 212 с.